Opsamlingsnotat vedrørende Nordisk Ministerråds seminar om hadytringer og sexisme 2.-3. november 2015

HADYTRINGER OG SEXISME I NORDEN

FORORD 2

1. INDLEDNING 3

2. OMFANG OG ART AF HADYTRINGER OG SEXISME 4

3. JURIDISKE DIMENSIONER VED HADYTRINGER OG SEXISME 12

4. ERFARINGER MED FOREBYGGENDE TILTAG 16

5. FORSLAG TIL FREMADRETTEDE TILTAG 19

FORORD

Dette notat samler op på Nordisk Ministerråds seminar om hadytringer og sexisme afholdt i København 2.- 3. november 2015. Notatet bygger på seminarets oplæg og diskussioner samt på research foretaget forud for og efter seminaret vedrørende omfang og art af hadytringer og sexisme, juridiske dimensioner samt erfaringer med tiltag, der skal forebygge og modvirke fænomenet.

Als Research vil gerne sige en stor tak til oplægsholdere og deltagere på seminaret samt til den række af forskere og eksperter, der beredvilligt har stillet op til interview i forbindelse med research foretaget forud for seminarets afholdelse.

Opsamlingsnotatet er udarbejdet af konsulent Brigitte Dragsted Mutengwa, konsulent Mikkel Dehlholm og juniorkonsulent Anne Nørgaard Christensen.

København, november 2015

1. INDLEDNING

Baggrund og formål for seminaret
Retten til at ytre sig og deltage i samfundet uanset køn er en grundlæggende værdi i de nordiske samfund. En stor andel af politikere, debattører og andre der blander sig i den offentlige debat oplever imidlertid at blive udsat for hadytringer og trusler. Kvinder oplever endvidere, at disse hadytringer og trusler rettes mod deres køn og ofte har en seksuel karakter. Der er endvidere indikationer på, at der er sket en stigning i hadytringer, blandt andet som følge af at meget debat foregår på elektroniske og sociale medier, hvor hadytringer er et udbredt fænomen. Det er på denne baggrund, at Nordisk Ministerråd og det danske formandskab har valgt at sætte fokus på hadytringer og sexisme i det offentlige rum.

Temaet ligger inden for rammerne af *Køn, ligestilling og det offentlige rum,* der er et af indsatsområderne i samarbejdsprogrammet for Nordisk Ministerråds ligestillingssektor. Under indsatsområdet sættes der fokus på kønnenes lige eller ulige muligheder for at deltage i samfundet og udfolde sig i den offentlige debat.

Der var inviteret en blanding af forskere, embedsmænd, NGO-repræsentanter og debattører fra samtlige nordiske lande og selvstyreområder. Omkring 60 af disse deltog på seminaret.

Seminaret blev struktureret omkring 3 temaer:
1. Omfang og art af hadytringer og sexisme
2. Juridiske dimensioner ved hadytringer og sexisme
3. Erfaringer med og forslag til forebyggende tiltag.

Disse tre temaer genfindes i nærværende opsamlingsnotat.

Formålet med opsamlingsnotatet
Opsamlingsnotatet har til formål at opsummere seminarets oplæg og diskussioner i konteksten af den foreliggende viden på området. Notatet baserer sig på a) Den research Als Research foretog forud for seminaret i forbindelse med udarbejdelsen af baggrundsnotatet, b) Seminarets oplæg, gruppe- og plenumdiskussioner og c) Research foretaget efter seminarets afholdelse, bl.a. vedrørende de tiltag der identificeredes, og de mange henvisninger til tiltag og forskning der fremkom på seminaret, og som deltagere efterfølgende har videreformidlet.

Notatets opbygning
I afsnit 2 umiddelbart nedenfor redegøres for status på forskningen på området, omfang og art af hadytringer og sexisme samt konsekvenserne heraf for de der rammes og for den demokratiske debat. I afsnit 3 beskrives de juridiske dimensioner ved fænomenet, og hvilke muligheder der, set fra en juridisk synsvinkel, er for at modvirke hadytringer og sexisme. I afsnit 4 beskrives mulige fremadrettede tiltag og løsningsmuligheder og i afsnit 5 beskrives erfaringer med forebyggende tiltag.

2. OMFANG OG ART AF HADYTRINGER OG SEXISME

I det følgende præsenteres en oversigt over forskningen på området samt en opsummering af nogle af de vigtigste fund vedrørende omfang og art af hadytringer og sexisme. Der er overordnet set mangel på viden om hadytringer og sexisme i de nordiske lande. På seminaret var dette et tema, der gik igen i alle seminarets diskussioner.

Det norske Likestillings- og diskrimineringsombudet udgav for nylig en omfattende rapport om hadytringer og hadkriminalitet[1]. I rapporten slås det fast, at:

> *Det er mangel på norsk forskning på art, omfang og skadevirkninger av hatytringer. Det er også mangel på kunnskap om ulike gruppers erfaringer med hatytringer, hvem som står bak hatytringene, samt hvilke tiltak som kan forebygge og begrense omfanget av hatytringer.*

Denne konklusion synes delvist at være dækkende for de nordiske lande som helhed. Som det fremgår nedenfor forefindes dog en del forskning om omfanget af hadytringer og sexisme, samt hvordan kvinder og mænd rammes forskelligt.

Som det også fremgik af både oplæg og debatten på seminaret, savnes især viden om, hvem der står bag hadytringer og bevæggrunden for at fremsætte sådanne ytringer. Det ville her være nyttigt at vide mere om disse personers alder, uddannelses- og arbejdsmæssige. Herudover savnes forskning, der tager højde for intersektionalitet, i.e. hvordan kombinationen af forskellige baggrundsfaktorer (eksempelvis køn, etnicitet, religion, alder seksuel orientering og kønsidentitet) påvirker risikoen for at blive udsat for hadytringer og sexisme, og arten af de ytringer der fremsættes. Specifikt i forhold til lovgivning ytredes på seminaret ønske om mere viden om, hvordan lovgivning på området virker og erfaringer i forhold til håndhævelsen af lovgivning. Herudover efterspørges indsamling af erfaringer med at samarbejde med internetudbydere og sociale medier.

På Nordisk Ministerråds seminar var der ud over indlæg om hadytringer også indlæg om fænomenet hævnporno, eller non-consensual pornography. I forhold til dette fænomen gør det samme sig gældende som i forhold til hadytringer - at der ikke forskningsmæssigt er overblik over omfang og konsekvenser, samt hvilke tiltag der er effektfulde i forhold til at modvirke det.

Overordnet set tyder den internationale og nordiske forskning på, at mænd i lidt højere grad end kvinder udsættes for hadytringer, men at de hadytringer kvinder udsættes for i langt højere grad har seksuel og kønslig karakter, end de ytringer mænd udsættes for. Herudover tyder forskningen på, at piger og unge kvinder (under 25 år) er en gruppe, der udsættes uforholdsmæssigt meget for hadytringer og sexisme.

---

[1] Likestillings- og diskrimineringsombudet 2015: *Hatytringer og Hatkriminalitet*. http://www.ldo.no/nyheiter-og-fag/brosjyrar-og-publikasjonar/rapporter/hatytringer-og-hatkriminalitet/

Hadytringer og sexisme i det offentlige rum berører forskellige grupper af borgere forskelligt. I den ene ende af kontinuummet finder vi almindelige mennesker, herunder særligt unge piger og drenge, kvinder og mænd, der på forskellig vis mobbes, udsættes for hadtale, eller udsættes for krænkelser ved at nogen spreder billeder af privat og/eller seksuel karakter på nettet uden deres vilje. I den anden ende finder vi offentlige personligheder, særligt journalister, debattører og politikere, der udsættes for hadytringer, sexisme, trusler mv. i forbindelse med, at de udtaler sig om politiske emner. Begge problematikker har imidlertid alvorlige konsekvenser.

Hadytringer og sexisme i forhold til politikere, journalister og meningsdannere udgør et særligt problem. Her tyder forskningen på, at det er et endog meget udbredt fænomen for både mænd og kvinder. Forskning viser, ligesom det er tilfældet for hadtale i det hele taget, at der ikke er større forskel på, hvor stor en andel af mænd og kvinder i sådanne professioner der er genstand for hadytringer. Ligesom det er tilfældet for hadytringer og sexisme i det bredere samfund, er kvinder imidlertid oftere genstand for hadytringer af seksuel og sexistisk karakter. Hadytringer og sexisme rettet mod personer, der engagerer sig i den offentlige debat som privatpersoner eller professionelt, er et særskilt problem i det den demokratiske proces og ytringsfriheden sættes under pres.

Nedenfor gennemgås en række af de væsentligste resultater af relevante internationale og nordiske undersøgelser i flere detaljer.

Omfanget og karakteren af oplevelser med hadytringer og sexisme

Én måde at opgøre omfanget af oplevelser med hadytringer og sexisme er via spørgeskemaundersøgelser. I USA har PEW Research gennemført den største undersøgelse af sin art, der afdækker nogle af de spørgsmål, som det norske Likestillings- og diskrimineringsombudet ønsker undersøgt jf. citatet på forrige side, på amerikansk grund[2].

Undersøgelsen omfatter næsten 3.000 amerikaneres oplevelser med chikane (harassment) på internettet. Undersøgelsen viser, at 40 procent af internetbrugerne har været udsat for chikane, og at 73 procent har været vidne til, at andre er blevet udsat for det. Undersøgelsen viser samtidig, som det fremgår af Figur 1 nedenfor, at mænd lidt hyppigere udsættes for chikane end kvinder (hhv. 44 procent og 37 procent). Af de 40 procent som har været udsat for chikane har 18 procent været udsat for mere alvorlige former for chikane, dvs. fysiske trusler, chikane over en længere periode, stalking og chikane af seksuel karakter.

[2] Pew Research Center 2014: *Online Harassment.* http://www.pewinternet.org/2014/10/22/online-harassment/

Figur 1

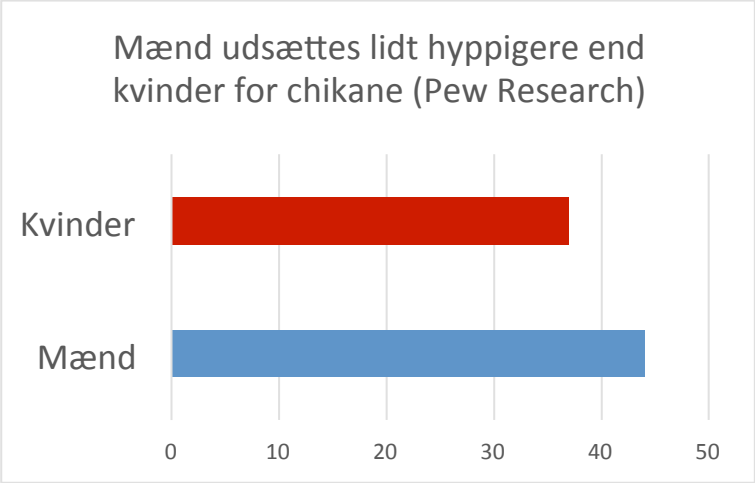

Det vigtigste fund er herudover, at kvinder og mænd udsættes for forskellige former for chikane. Således udsættes mænd hyppigere for fysiske trusler end kvinder (hhv. 10 procent for mænd og 6 procent for kvinder), mens kvinder hyppigere udsættes for stalking (10 procent over for 6 procent) og seksuel chikane (7 procent over for 4 procent).

Figur 2

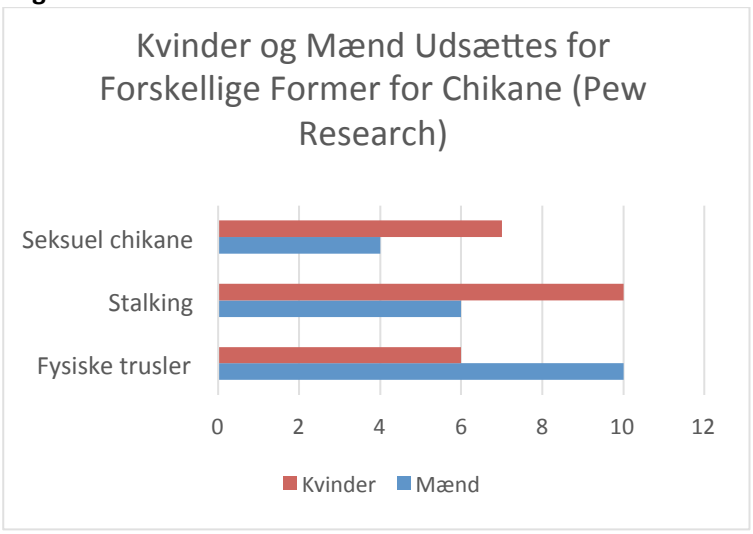

Endvidere viser undersøgelsen, at alder spiller en stor rolle for risikoen for at blive udsat for chikane. Unge mellem 18 og 29 år er således generelt mere udsatte, og unge kvinder (ml. 18 og 24 år) er en særligt udsat gruppe, der langt hyppigere end andre grupper udsættes for mere alvorlige former for krænkelser, herunder stalking (26 procent) og seksuelle former for chikane (25 procent). Aina Landsverk Hagens undersøgelse angående norske journalister viser tilsvarende, at unge kvindelige journalister (25-34 år) er udsat for dobbelt så meget hetz, som deres mandlige kolleger. Endvidere tyder interviewmaterialet i samme

undersøgelse på, at man som eksempelvis kvindelig muslimsk debattør er udsat for mere hetz.

Et finsk-amerikansk studie[3] anvender et andet spørgsmål end Pew Research-undersøgelsen som målestok for, hvorvidt man har været udsat for chikane på internettet, og kommer på den baggrund frem til lavere tal for andelen, der har været udsat for chikane. Studiet viser, at lidt flere mænd end kvinder udsættes for chikane i USA, mens det forholder sig omvendt i Finland, hvor kvinder oftere end mænd udsættes for chikane. Undersøgelsen ser ikke på, hvorvidt chikanen har seksuel karakter. Et andet fund er, at personer med lavt selvværd, personer med spiseforstyrrelser og personer, der udøver selvskade, er langt mere udsatte for chikane. Undersøgelsen tyder således på, at personer der er udsatte i det virkelige liv også er mere udsatte for hadytringer på nettet.

Det ovenfornævnte finsk-amerikanske studie peger i lighed med andre studier på, at en stor andel af de personer, der oplever chikane og sexisme på internettet også har sådanne oplevelser i andre end onlinesammenhænge. En svensk rapport om mobning og krænkelser blandt børn og unge på nettet viser tilsvarende, at 35 procent af de respondenter, som er blevet krænket på nettet, angiver, at de er blevet krænket af nogle af de samme personer offline[4]. Forskningen tyder således på, at had på internettet ikke kan betragtes som et isoleret fænomen.

Som del af spørgsmålsbatteriet for European Social Survey[5] er også inkluderet spørgsmål om oplevet sexisme. Overordnet set viser resultaterne, at en større andel af kvinderne på tværs af de europæiske lande har oplevet sexisme (29 procent mod 18 procent). Samtidig viser svarene, at der er meget stor forskel på, hvor stor en andel der har oplevet sexisme fra land til land. For kvinderne ligger Tjekkiet øverst med 47,5 procent mod 15 procent i Portugal, der ligger lavest. Finland (39,9 procent) og Sverige (37 procent) ligger relativt højt på skalaen, mens Danmark (26,8 procent) og Norge (29,6 procent) placerer sig i midten. Ser man på, hvor mange flere kvinder end mænd, der rapporterer at have oplevet sexisme, ligger Sverige øverst med 20 procent. Herefter følger Norge og Finland. Det er imidlertid vanskeligt at sige præcist, hvad disse tal er udtryk for. Nogle forskere er således af den opfattelse, at undersøgelsens resultater afspejler, hvor meget fokus der er på problematikken i de forskellige lande, snarere end omfanget af sexisme som sådan.

[3] Räsänen et al. 2014: *Association Between Online Harassment and Exposure to Harmful Online Content: A Cross-national Comparison Between the United States and Finland.* Computers in Human Behavior, October 2014.
[4] Friends 2015. Nätrapport 2015. http://friends.se/wp-content/uploads/2015/03/Natrapporten-final-webb.pdf
[5] Swift, H.J. & Abrams, D. 2012: *Experiences of Sexism. Findings from the European Social Survey, Eurage Research Report No 1*, EURAGE.

Politikere og andre offentlige personligheders oplevelser med hadytringer og sexisme
I Norge udkom i år Aina Landsverk Hagens bog *Meningers mot - netthat og ytringsfrihet i Norge*[6]. I bogen dokumenteres, at næsten halvdelen af landets journalister og redaktører har oplevet krænkelser, chikane eller hetz inden for det seneste år. I lighed med Pew Research-undersøgelsen beskrevet ovenfor, viser bogen, at mænd udsættes for chikane cirka lige så ofte som kvinder, men at chikanen vendt mod kvinder langt oftere har en seksuel karakter. Undersøgelsen viser også, at chikanen primært udføres af mænd i alderen 35-50 år, hvilket delvist forklarer forskelle i karakteren af den chikane, de to køn udsættes for. Endvidere viser undersøgelsen og Ainas oplæg på seminaret, at journalister og redaktører der udsættes for hadytringer og sexisme sjældent får den opbakning fra deres arbejdsplads, som de har brug for. Freelancere og bloggere er grupper, der er særligt udsatte i og med, at de ikke har samme opbakning fra arbejdspladsen, som journalister og redaktører har (om end opbakningen her er utilstrækkelig).

DR Nyheder offentliggjorde i november 2014 resultaterne af en rundspørge blandt 74 folketingspolitikere, som viste, at 60 procent af både de kvindelige og mandlige danske folketingsmedlemmer har oplevet at blive udsat for chikane på internettet og at knap 30 procent af folketingsmedlemmerne af begge køn har oplevet at modtage dødstrusler[7].

En spørgeskemaundersøgelse gennemført af Epinion for Djøf DeFacto i december 2014 angående opfattelsen af kvinder og mænds betingelser for at deltage i den offentlige debat viser, at hver tredje kvinde er af den opfattelse, at kvinder har dårligere betingelser for at deltage i den politiske debat end mænd[8].

Hvem står bag hadytringer og sexisme og på hvilke platforme?
Flere undersøgelser tyder på, at størstedelen af de der udøver hadtale og står bag trusler er mænd. Som det fremgik af Aina Landsverk Hagens oplæg og undersøgelse angående journalister og redaktører er mænd mellem 35-50 år endvidere væsentligt overrepræsenteret.

Pew Researchs undersøgelse af onlinechikane viser, som det fremgår af Figur 3 nedenfor, at det for 64 procent af tilfældene var en fremmed eller ukendt person der stod bag. For 24 procents vedkommende var det en bekendt, der stod bag, og for yderligere 23 procent var det en ven. Familiemedlemmer stod for 12 procent, mens 10 procent var tidligere romantiske partnere, og kolleger stod for 7 procent.

---

[6] Hagen, A. L. 2015: *Meningers mot - netthat og ytringsfrihet i Norge.* Cappelen Damm.
[7] http://www.dr.dk/nyheder/indland/onlinehetz-saadan-chikanerer-danskere-politikerne, http://www.dr.dk/nyheder/indland/kvindelige-politikere-udsaettes-sexistisk-chikane
[8] https://www.djoef.dk/blade/defacto/udgivelser/2015/nummer-1/hver-fjerde-kvinder-har-ringere-debatvilk-aa-r.aspx

Figur 3

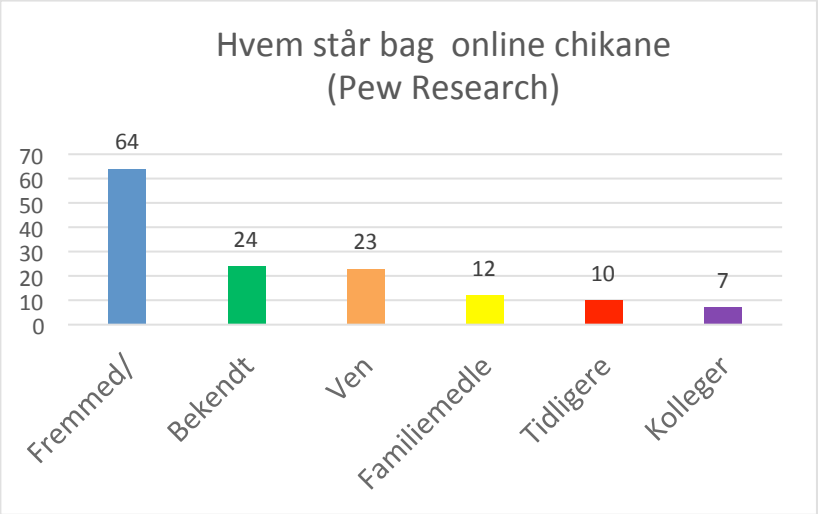

Undersøgelsen viser endvidere, at 66 procent af de der havde oplevet chikane havde senest oplevet det på en social netværksside (social networking site, fx Facebook), mens 22 procent havde oplevet det i kommentarsektionen til en internetside (fx et nyhedsmedie) og 16 procent havde oplevet det i forbindelse med onlinespil.

I Sverige har Brottsförebyggande rådet foretaget en undersøgelse vedrørende had og krænkelser mod enkeltpersoner via internettet[9]. Undersøgelsen har eksplicit fokus på kønsforskelle og bygger på 713 politianmeldelser og forundersøgelser i 2012. Af undersøgelsen fremgår det, at det for 67 procent af de sager, hvor den formodede gerningsmands køn fremgår, er en mand, der står bag. For både mandlige og kvindelige ofre for hadytringer og krænkelser gælder det, at størstedelen af de der står bag er mænd.

Figur 4

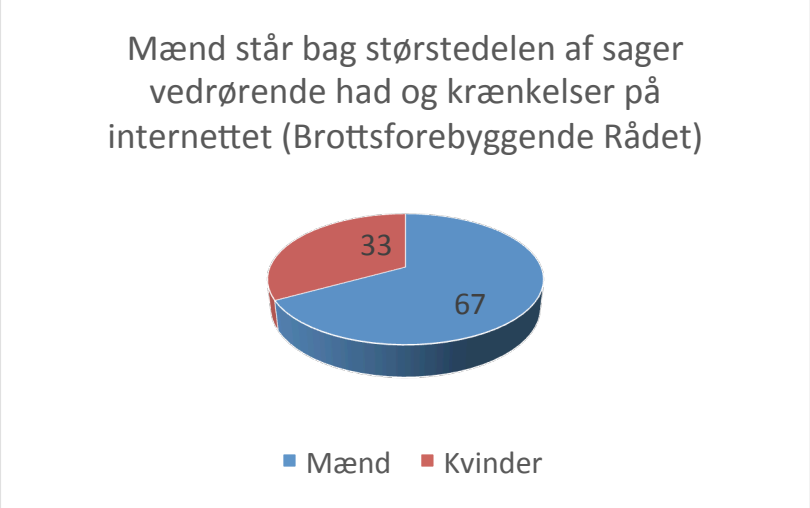

[9] Andersson et al. 2015: *Polisanmälda Hot och Kränkningar mot Enskilda Personer via Internet.* Brottsförebyggande rådet.

De sager som Brottsförebyggande rådets undersøgelse vedrører må antages generelt at være mere alvorlige, end de sager Pew Researchs surveyundersøgelse omhandler. I forhold til hvem der står bag hadytringer, er der måske af denne årsag flere sager, hvor gerningsmanden er kendt. I 22 procent af tilfældene er det således en nuværende eller tidligere partner, der står bag, mens 40 procent er enten venner eller bekendte. Kun i 33 procent af sagerne er gerningsmanden anonym eller ukendt.

Hvilke temaer er oftest forbundet med hadytringer og sexisme?
I den norske undersøgelse blandt journalister nævnt ovenfor, med over 1000 besvarelser, fremgår følgende temaer, som de der oftest er forbundet med hadytringer og sexisme (triggertemaer):

- Indvandring/minoriteter (66 procent)
- Politiske konflikter generelt (62 procent)
- Feminisme/ligestilling (53 procent)
- Religion (45 procent)

Procentsatserne er et udtryk for, hvor stor en andel af journalister, som har skrevet om de pågældende emner, der har været udsat for chikane, trusler eller vold inden for de sidste fem år. Resultaterne tyder således i lighed med andre undersøgelser på, at der er bestemte debatemner, herunder særligt indvandring/minoriteter og feminisme/ligestilling, som i højere grad end andre er forbundet med chikane, trusler mv.

Hadytringer og sexisme i et intersektionelt perspektiv
Ud over at kvinder og mænd, som det fremgår ovenfor, rammes af hadytringer og sexisme på forskellige måder, er der en række andre faktorer der formentlig har betydning, men som vi savner viden om.

Der er eksempelvis meget, der tyder på, at man er mere udsat, hvis man er kvinde og har minoritetsetnisk baggrund. Dette kan der være flere grunde til: Man kan udsættes for hadytringer fra majoritetsetniske personer med racistisk indhold, men også fra personer fra det minoritetsetniske miljø, der er af den opfattelse, at den der ytrer sig bryder med værdier, der er fremherskende i minoritetsetniske miljøer. Det fremgik af seminaret, at der mangler viden på disse områder og at sådan viden i høj grad efterspørges.

Herudover bør der være opmærksomhed på, hvordan kombinationen af det at have en kønsidentitet/seksuel orientering som er anderledes end majoriteten og etnisk baggrund spiller sammen. Vi ved eksempelvis, at nydanske LGBT-personer er langt mere udsatte for diskrimination end andre LGBT-personer[10]. Der mangler imidlertid viden om, hvordan kombinationen af minoritetsetnisk baggrund og LGBT-status specifikt påvirker, hvor udsat personer er for hadytringer og sexisme.

[10] Følner, Bjarke & Dehlholm, Mikkel (2015): Nydanske LGBT-personers Levevilkår. Als Research. http://www.alsresearch.dk/uploads/Publikationer/Nydanske_LGBT-personers_levevilkaar.pdf

Konsekvenser af hadytringer, sexisme og non-consensual pornography
I forhold til norske journalister er der foretaget en undersøgelse af konsekvenser af chikane og trusler i forhold til fire parametre. Som det fremgår af nedenstående figur, svarer 30 procent, at de har oplevet at føle sig deprimerede i forbindelse med chikane og trusler. Det tilsvarende tal for udslidthed er 49 procent, mens 19 procent har haft angstsymptomer, og 6 procent har været sygemeldte.

Figur 5

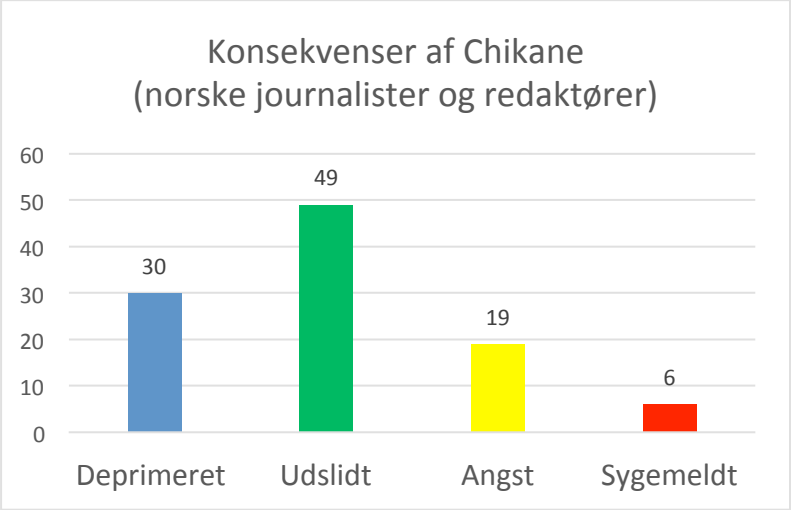

Disse tal skal ses i lyset af, at en betragtelig del af de norske journalister har været udsat for chikane og trusler.

Samme undersøgelse viser, at 41 procent af de der har oplevet chikane og trusler har døjet med problemer med nattesøvnen, mens 15 procent svarer, at de seriøst har overvejet at opgive deres profession (som journalister). Også personer der blander sig i den offentlige debat uden at have det som profession oplever konsekvenser af forskellig art.

Den ovenfornævnte Pew Research-undersøgelse viser endvidere, at kvinder generelt opfatter chikane som mere oprivende (upsetting) end mænd. 38 procent af kvinderne fandt således deres seneste oplevelse med chikane enten ekstremt oprivende eller meget oprivende, mod 17 procent af mændene (gennemsnittet for begge køn er 27 procent).

3. JURIDISKE DIMENSIONER VED HADYTRINGER OG SEXISME

På seminaret blev de juridiske dimensioner ved hadytringer og sexisme ligeledes diskuteret. Retssociolog Karl Dahlstrand (SE) fra Lunds Universitet holdt et oplæg om den juridiske ramme for sexisme og hadytringer i de nordiske lande og selvstyreområder. Yderligere diskuterede seminarets deltagere mulighederne og begrænsningerne ved at adressere hadytringer og sexisme via lovgivning, både i gruppediskussioner og i plenum.

Overordnet syntes der at være udbredt enighed om, at lovgivning spiller en rolle i forhold til at forebygge og adressere hadytringer og sexisme. Der var dog også enighed om, at lovgivning ikke kan stå alene. Sideløbende er der behov for oplysningskampagner, således at man kan opnå en kulturændring i forhold til sociale normer for, hvad der er acceptabelt. Det blev også diskuteret, at der er behov for at støtte ofre for typer af hadtale og sexisme, som ikke i juridisk forstand er ulovlige, men som ikke desto mindre påvirker de personer, der er udsat for det.

I det følgende opridses den juridiske ramme relateret til sexisme og hadytringer i Norden. Afsnittet er baseret på retssociolog Karl Dahlstrands oplæg på seminaret samt på supplerende litteratur.

Fællestræk i Norden
Lovgivningen i de nordiske lande og selvstyreområder relateret til ligestilling mellem kønnene og til hadforbrydelser er i store træk ens. Derudover er de lande, der er medlemmer af EU, underlagt den samme EU-lovgivning på kønsområdet og i forhold til hadforbrydelser.

Fra et retssociologisk perspektiv kan man endvidere pege på, at der i de nordiske lande og selvstyreområder er lignende sociale faktorer, som har betydning for befolkningernes indstilling til retssystemets håndtering af kønsligestilling og hadforbrydelser. Hvis man sammenligner alle verdens samfund i forhold til det, der i forskningen kaldes self expression values, kan man pege på, at de nordiske lande og selvstyreområder sætter individets selvstændige valg særligt højt i forhold til andre samfund. Krænkelser af individet opfattes derfor som særligt uretfærdigt i Norden. Som indikation for, hvordan dette relaterer til befolkningernes forhold til retssystemet, kan det blandt andet nævnes, at vi i Norden har de højeste anmeldelsesrater i verden.

Juridiske rammer inden for EU
Der er forbud mod diskrimination indskrevet i en række EU-direktiver samt i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Dette forbud indeholder en række diskriminationsgrunde, som både i direktiverne og i konventionen indbefatter køn. Konventionens artikel 14 lyder således:

> *"Nydelsen af de i denne Konvention anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørighed til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel eller ethvert andet forhold."*

Ligeledes garanterer EUs juridiske rammer befolkningernes ret til ytringsfrihed, både i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og i EUs Charter om Grundlæggende Rettigheder. Dog medfører ytringsfriheden pligter og ansvar. I Menneskerettigheds-konventionens artikel 10 hedder det:

> *"Da udøvelsen af disse frihedsrettigheder medfører pligter og ansvar, kan den underkastes sådanne formelle bestemmelser, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige (…) for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder (…)."*

I Lissabontraktatens første afsnit om fælles bestemmelser er ligestilling mellem mænd og kvinder ligeledes skrevet ind som en del af EUs fælles værdigrundlag (artikel 2):

> *"Unionen bygger på værdierne respekt for den menneskelige værdighed, frihed, demokrati, ligestilling, retsstaten og respekt for menneskerettighederne, herunder rettigheder for personer, der tilhører mindretal. Dette er medlemsstaternes fælles værdigrundlag i et samfund præget af pluralisme, ikkeforskelsbehandling, tolerance, retfærdighed, solidaritet og ligestilling mellem kvinder og mænd."*

National lovgivning i Norden

I det følgende anvendes svensk lovgivning som et eksempel på lovgivning i et nordisk land, da lovgivningen ligner hinanden på tværs af de nordiske lande og selvstyreområder.

Seminarets ene hovedbegreb er 'sexisme'. Begrebet stammer fra 1960'ernes kvindebevægelse i USA, hvor det blev taget i brug som en parallel til 'racisme'. I praksis kan sexisme fx handle om ulovlig forskelsbehandling på grund af en persons køn, eller om seksuel chikane, hvilket indebærer adfærd af seksuel art, som krænker en persons værdighed. Lovgivningen relateret til disse typer diskrimination gælder arbejdslivet, uddannelse, udbud af varer og tjenesteydelser, forsikringer samt offentlige myndigheder. I Sverige er Diskriminationsombudsmanden en central myndighed i forhold til borgernes adgang til beskyttelse, og i de andre nordiske lande og selvstyreområder findes lignende institutioner. Lovgivningen forbyder ikke kun diskrimination, den foreskriver også aktive foranstaltninger for at forebygge diskrimination på visse områder, blandt andet skole- og arbejdsområdet. Et eksempel er den svenske Skolelov, som forpligter skoler til målrettet af arbejde for at modvirke krænkelser af elever:

> *"Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever."*

Seminarets andet hovedbegreb er 'hadforbrydelser', som er en samlende betegnelse for forskellige forbrydelser, hvor motivet kan relateres til fordomme mod en identificerbar gruppe, også kaldet et 'hadmotiv'. Straffeloven giver mulighed for, at et hadmotiv kan være en skærpende omstændighed i straffesager. Straffeloven forbyder derudover hadefulde ytringer, som offentligt opfordrer til hetz mod en identificerbar gruppe. Disse kaldes også

'hadytringer' eller på svensk 'hets mot folkgrupp'. Køn er ikke indbefattet i disse to Straffelovsparagraffer som et diskriminationsgrundlag. I stedet nævnes i begge paragraffer:

> *"(…) ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning (…)"*

På seminaret blev det diskuteret om køn burde tilføjes som en beskyttelsesgrund i forhold til hadforbrydelser, hvilket der dog ikke var enighed omkring.

Retssociologer taler endvidere om "refleksiv ret", som henviser til, at man må fremme selvrefleksion i sociale systemer. Man må som lovgiver acceptere, at befolkningen i en vis udstrækning selv sætter grænserne for, hvad der er acceptabelt, og hvad der ikke er. Det gælder fx udviklingen af nye normer for social omgang på online medier, hvor man ikke kan forvente at kunne detailregulere.

Onlinekrænkelser og Straffeloven

På det juridiske område er det særligt interessant at se på, hvad man kunne kalde 'onlinekrænkelser', fordi lovgivningen på dette område er udfordret af den hurtige teknologiske udvikling. Der er indikationer på, at kun et fåtal af de ulovlige onlinekrænkelser, som finder sted, bliver retsforfulgt. På nuværende tidspunkt findes der studier fra Sverige[11], som peger på dette, men det er ifølge en række adspurgte fagpersoner sandsynligt, at det forholder sig på samme måde i de andre nordiske lande og selvstyreområder.

Den føromtalte undersøgelse foretaget af Brottsförebyggande rådet viser, at kun 4 procent af de anmeldelser af onlinekrænkelser, som det svenske politi modtog i 2012, førte til juridiske sager. Brottsförebyggande rådet estimerer, at 20 procent af anmeldelserne handlede om hændelser, der ikke er strafbare under straffeloven. Blandt de øvrige hændelser peger Brottsförebyggande rådet på forskellige årsager til, at anmeldelserne ikke har resulteret i retsforfølgelse. Rådets forklaringer stemmer overens med Schultz' beskrivelse af udfordringer med anvendelse af den strafferetslige ramme til bekæmpelse af onlinekrænkelser i Sverige:

- *Nye krænkelser, gammel lovgivning*: Det kan være svært for politi og anklagemyndighed at finde ud af, hvilken lovgivning en onlinekrænkelse hører ind under. Nogle onlinekrænkelser såsom non-consensual pornography er sjældent dækket af lovgivningen.

- *Anklagemyndighedens beføjelser:* I Sverige har anklagemyndigheden kun beføjelser til at føre injuriesager, hvis det er i almenvellets interesse. Det er kun ganske få sager, som kommer gennem 'nåleøjet'.

- *Efterforskning og bevisførelse:* I 44 procent af det samlede antal sager undersøgt af Brottsförebyggande rådet blev sagen ikke retsforfulgt på grund af problemer med

[11] Dette afsnit tager udgangspunkt i Brottsförebyggande rådet 2015 s. 26-34 og Schultz 2014 s. 192-194

efterforskning og bevisførelse. I næsten halvdelen af disse tilfælde kunne en gerningsperson ikke identificeres. I andre sager er der udfordringer med at bevise, hvem der har siddet ved tastaturet. En anden udfordring er, at der mangler IT-kompetence og ressourcer til at styrke IT-kompetence i politiet og anklagemyndigheden.

- *Globalt internet, national lovgivning:* Internettet er globalt, men den juridiske ramme, som skal beskytte borgere mod krænkelser, er nationalt forankret. Brottsförebyggande rådet beskriver, at det har været en udfordring at indhente information om gerningspersoner fra virksomheder såsom Facebook og Instagram. I mellemtiden har rigspolitiet ('Rikskriminalpolisen') udviklet et samarbejde med disse to virksomheder, men udfordringen vil fortsat opstå efterhånden som nye internetvirksomheder vinder frem.

4. ERFARINGER MED FOREBYGGENDE TILTAG

På seminaret var der oplæg ved tre repræsentanter for forskellige organisationer, som arbejder med forebyggende tiltag i forhold til hadytringer og sexisme i en nordisk kontekst:

Irene Manteufel (DK) fortalte om **Everyday Sexism Projects** arbejde med at dokumentere hverdagssexisme i Danmark. Everyday Sexism Project indsamler historier om kvinders oplevelser med sexisme via hjemmesiden www.danmark.everydaysexism.com, og derudover bedriver de fortalervirksomhed om sexisme i samfundet. Den danske afdeling er en del af en international organisation med afdelinger i 18 lande.

Ingrid Aspelund (NO) fortalte om **Stopp Hatpratkampanjens** arbejde med at fremme menneskerettigheder og sætte ind over for hadtale online. Den norske afdeling, som bruger platformen www.stopphatprat.no, er en del af en europæisk kampagne under Europarådet. Formålet er at klæde unge mennesker på til at sige aktivt fra over for hadtale online, og der arbejdes i særdeleshed med hadtale, som ikke er ulovlig.

Helena Dal (SE) fortalte om **Statens Medieråds** arbejde med at uddanne svenske unge om online hadtale og grænserne for, hvordan man må begå sig på internettet. Statens Medieråd arbejder bredt med børns og unges brug af medier, og man kan læse om deres øvrige arbejde her: www.statensmedierad.se. De er blandt andet ansvarlige for at sætte aldersgrænser for film.

De 3 ovennævnte repræsentanter fortalte om organisationernes erfaringer med at arbejde specifikt relateret til sexisme og hadytringer. Deltagerne på seminaret havde derefter mulighed for at stille spørgsmål og kommentere på præsentationerne. Overordnet var der stor interesse blandt deltagerne for de forskellige former for kollektiv indsats mod hadytringer og sexisme, som Irene Manteufel og Ingrid Aspelund fortalte om. Derudover var der interesse for Statens Medieråds erfaring med systematisk at arbejde skolebaseret med forebyggelse blandt unge.

I det følgende opridses de konkrete tiltag mod hadytringer og sexisme, som blev præsenteret på seminaret ved de tre ovenstående repræsentanter. Derudover præsenteres yderligere to konkrete tiltag, som blev introduceret på seminaret af Thordis Elva (IS) og Aina Landsverk Hagen (NO). Slutteligt præsenteres et initiativ fra USA, som kunne have interesse for seminarets deltagere i lyset af, at problemstillingen om nonconsensual pornography blev diskuteret indgående.

Dokumentation og fortalervirksomhed vedrørende oplevet sexisme
Everyday Sexism Project i Danmark har haft succes med at sætte fokus på hverdagssexisme såsom chikane, gramserier, trusler, stalking mv. mod kvinder. I marts 2015 udgav de blandt andet en rapport vedrørende sexisme i offentlige transportmidler som blev afleveret til transportministeren. Ministeren har efterfølgende nedsat en ekspertgruppe, der skal sætte gang i debatten om opførsel i bus, tog og metro. I ekspertgruppen bliver et af fokusområderne sexisme. Everyday Sexism Project samarbejder derudover med 3 fagforeninger om at sætte fokus på seksuel chikane på arbejdspladser. Projektet fokuserer på

at give ansatte mulighed for at dokumentere chikane anonymt, således at der skabes viden om omfang og art af chikane på hver enkelt arbejdsplads, som derved sættes bedre i stand til at adressere chikanen.

"Tag ordene tilbage"
Stopp Hatpratkampanjen i Norge arbejder i deres online kampagner med at sætte kollektivt ind for at ændre tonen i online debattråde, eller for at støtte personer, som udsættes for hadtale online. Eksempelvis kan en gruppe af kampagnedeltagere beslutte at gå ind i et kommentarfelt med en dårlig tone, skrive flere indslag og "like" hinandens indslag, sådan at den samlede tone ændres. Konkret har Stopp Hatpratkampanjen igangsat en facebookkampagne om at "tage ordene tilbage". Deltagere har blandt andet sat ind for at støtte en ung kvinde, som af en anden online kommentator var blevet kaldt "dum i hovedet". De har ændret deres eget profilbillede til et billede, hvor de holder et skilt med påskriften "jeg er dum i hovedet". I et andet tiltag, hvor ordene blev taget tilbage, har kampagnens deltagere ændret sprogbrug fra "de muslimerne" eller "de jøderne" til "de af os, som er muslimer" eller "de af os, som er jøder". Dette var for at fremme inkluderende sprogbrug i den online debat.

www.stopphatprat.no

Undervisningsmateriale om nethad og juridiske rammer
Det blev adskillige gange diskuteret på seminaret, at det er vigtigt at sætte ind med uddannelse af unge med henblik på at fremme en ikke-diskriminerende kultur på nettet. Både Statens Medieråd og Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor i Sverige har udgivet undervisningsmateriale til brug i skoler om nethad. Undervisningsmaterialerne består af foldere henvendt til skoleelever i de ældre klasser, baggrundmateriale til lærere og metodemanualer til undervisningssessioner. Materialet fokuserer blandt andet på at hjælpe unge med at forstå de juridiske rammer, hvad der er lovligt og ulovligt på nettet.

http://statensmedierad.se/larommedier/manniskanonline/sakandumotverkanathat.343.html
http://www.mucf.se/publikationer/hat-pa-natet

Workshops om "sexting" for forældre
I forbindelse med diskussionerne om nonconsensual pornography på seminaret blev det flere gange fremhævet som en problemstilling, at helt unge mennesker omgås intime billeder på nye måder, som udsætter dem for risiko. På Island har Thordis Elva arbejdet med "sexting" via en række workshops for forældre til unge. Formålet med workshoppene har været at gøre forældre opmærksomme på, hvilke konsekvenser det kan have for unge at dele intime billeder af dem selv med andre, men også hvad man kan gøre, hvis et intimt billede af ens barn bliver lagt ud på internettet.

Rejsehold med ekspertise i nethad
Et fremtrædende problem i forbindelse med online overgreb er, at politiet mangler kompetencer i forhold til tekniske muligheder og juridiske rammer. Aina Landsverk Hagen fortalte om en indsats, som har bidraget til at opkvalificere lokalpoliti rundt omkring i Norge. Politiet i Oslo har oprettet et særligt rejsehold med ekspertise om online overgreb. Borgere i hele Norge kan indberette overgreb til rejseholdet, hvorefter de rejser ud til det pågældende sted og assisterer det lokale politi i at efterforske sagen. Rejseholdet fungerer i praksis som kapacitetsopbyggende for de lokale politidistrikter, de besøger, i forhold til hvordan man arbejder med online overgreb.

Cyber Civil Rights Initiative (USA)
I USA har initiativet Cyber Civil Rights Initiative arbejdet målrettet med at støtte ofre for 'nonconsensual pornography', og gennem lobbyarbejde at forbedre deres muligheder for at få billederne fjernet og gerningspersonerne retsforfulgt. Det har skabt en række resultater, heriblandt at billeder bliver fjernet fra Twitter, Facebook, Reddit, Instagram og Periscope, at en række amerikanske delstater har indført specifik lovgivning mod 'nonconsensual pornography', og at hjemmesideejere er blevet retsforfulgt. Deres største succes har dog været at få Google til at fjerne nøgenbilleder fra alle søgeresultater, på opfordring af ofre.

www.endrevengeporn.org

5. FORSLAG TIL FREMADRETTEDE TILTAG

På seminaret fremkom en række forslag til fremadrettede tiltag, som aktører i de nordiske lande og Nordisk Ministerråd bør overveje at arbejde videre med. Den generelle stemning var, at man via lovgivning kan komme et lille stykke af vejen, men at andre former for tiltag er nødvendige og formentlig mere effektive. Der var på seminaret en høj grad af enighed blandt aktørerne og dermed også grundlag for fælles nordiske tiltag, hvor Nordisk Ministerråd kunne spille en faciliterende rolle. Det fremkom på seminaret, at et af de væsentligste huller i vores viden om fænomenet hadytringer og sexisme er, hvem der står bag. Noget forskning tyder på, at personer mellem 35-50 år er overrepræsenterede blandt krænkerne. Samtidig er opmærksomheden i forhold til en indsats imod hadytringer hovedsageligt rettet mod unge (skoleelever mv.). Der er således i særlig grad behov for mere viden om krænkerne og i forlængelse heraf kampagner, der retter sig imod de grupper der hovedsageligt står bag hadytringer og sexisme.

I det følgende præsenteres forslag til en række fremadrettede tiltag, der med fordel kan arbejdes videre med. Forslagene er baseret på diskussioner og præsentationer fra seminaret og afspejler således ikke nødvendigvis Als Researchs opfattelse.

Forskning
Allerede under udarbejdelsen af baggrundsnotatet stod det klart, at forskningen på området er mangelfuld, en pointe der også flere gange fremførtes af deltagere på seminaret. Der mangler dels forskning om arten og omfanget af sexistiske hadytringer og hvem der særligt rammes af disse, men også forskning om, hvilke konsekvenser hadytringer har for mænds og kvinders deltagelse i den offentlige debat, og ikke mindst forskning om, hvem gerningspersonerne bag hadytringerne er, og hvad baggrunden for deres ytringer er.

Der var på seminaret bred enighed om, at der bør afsættes midler til forskningsprojekter, som undersøger problematikker inden for feltet. Blandt andet blev det foreslået at lave en kortlægning af den eksisterende viden på området for at klargøre, hvilke felter der bør belyses yderligere. Samtidig blev det foreslået at øge det nordiske samarbejde på området, og koordinere forskningen de nordiske lande imellem.

Fokus på gerningspersoner
Blandt deltagerne på seminaret var der bred enighed om, at blikket bør rettes mod gerningspersonerne i sager om hadytringer og sexisme, da der som nævnt tidligere stort set ingen forskning er på området. Men for at målrette tiltag til gruppen af gerningspersoner, er det nødvendigt at vide mere om, hvem de er. En norsk undersøgelse viser, at mænd i alderen 35-50 er overrepræsenterede blandt gerningspersonerne. Dog mangler der mere viden om, hvem gerningspersonerne er og hvilke bevæggrunde, der ligger bag deres ytringer, hvilket vanskeliggør opgaven med at løse eksisterende problemer med sexistisme og hadytringer.

Præventivt arbejde og undervisning
Som nævnt ovenfor betyder den manglende viden om såvel ofre som gerningspersoner, at det er svært at arbejde målrettet med præventive indsatser. Dog var der på seminaret bred enighed om, at langsigtede, præventive indsatser med fordel kan benyttes for at forebygge sexistisk hadtale. Undervisning i skoler og andre institutioner blev fremhævet som et centralt element for at forebygge problemet. Piger og drenge skal fra en tidlig alder lære om, hvordan man kommunikerer online. Flere deltagere mente, at man med fordel kan øge samarbejdet mellem kommuner og skoler, så både undervisning i skolen, men også fritidsordninger og sportsklubber adresserer problematikken og sætter fokus på emner som ligestilling, cyber-adfærd, demokrati og politisk deltagelse, samt modstrategier, som chikane- og hadkompetencer. I den forbindelse bør der udvikles oplysningsmateriale til fagfolk, der arbejder med børn og unge. Det blev fremhævet, at der allerede findes godt undervisningsmateriale i Norge, men at brugen af materialet med fordel kan koordineres nationalt.

Emner som online sexisme og hadtale bør desuden indtænkes i undervisningsmateriale udarbejdet til seksualundervisning i skolerne. Flere deltagere mente, at materialet med fordel kan have en normkritisk tilgang til emnerne køn og seksualitet.

Oplysning og politisk bevågenhed
Ud over undervisning i skoler og fritidsklubber blev det påpeget, at der er behov for oplysning og offentlig bevågenhed på området, både fra politisk og privat hold. Nogle deltagere mente, at politikere bør engageres til at tale om emnet. Dette kan eksempelvis ske med inspiration fra Everyday Sexism Projects kampagne, hvor historier om hverdagssexisme i offentlige transportmidler blev indsamlet og afleveret til transportministeren, som satte fokus på problemet i pressen.

Der er behov for oplysningskampagner, der sætter fokus på problemet. Det blev desuden foreslået, at lade sig inspirere af HeForShe-kampagnen, hvor mænd og drenge engageres til at kæmpe for kvinders rettigheder. Generelt mente flere, at man med fordel kunne inddrage mænd i kampagnen, som ambassadører i ligestillingsdebatten.

Opkvalificering af politi og udvikling af registreringssystemer
Politiets rolle i spørgsmålet om hadtale og sexisme blev flere gange diskuteret. Nogle deltagere på seminaret mente, at politiet bør uddannes til at håndtere problemer i forhold til sexistisk hadtale. Det fremførtes endvidere, at nogle ofre for krænkelser oplever, at de ikke bliver taget alvorligt, når de melder sager til politiet, hvilket kan medføre at krænkelser ikke anmeldes.

En yderligere problemstilling i flere nordiske lande og selvstyreområder, med undtagelse af Sverige og Finland, er den manglende registrering af hadforbrydelser hos politiet. Politiet kan ved at registrere anmeldelser af sager af sexistisk og hadefuld karakter fungere som en kilde, der kan være med til at belyse omfanget af sexistiske hadforbrydelser. Flere norske deltagere fremhævede norsk politis arbejde, som et bud på, hvordan man kan arbejde med optimering af politiets kompetencer i forhold til hadkriminalitet. Norsk politi arbejder, som det fremgår

af afsnit 5 ovenfor, på at opkvalificere lokale politistationer ved hjælp af en taskforce, som rejser rundt i Norge og hjælper i forbindelse med hadforbrydelser.

Victim-blaming
Victim-blaming, hvor et offer for hadytringer, sexisme mv. gøres helt eller delvist ansvarlig for den forbrydelse, som vedkommende er blevet udsat for, blev flere gange nævnt som et problem, når ofre for hadytringer mv. anmelder deres oplevelse til politiet eller på anden vis udtaler sig om den krænkelse de har været udsat for. Deltagerne på seminaret pointerede, at victim-blaming kan være et problem hos politiet og i retssystemet, men også i mediebilledet er der behov for en kulturændring i måden ofre for sexistiske hadytringer omtales på.

Samtidig blev det nævnt, at omverdenens reaktion på problemet har stor betydning for den enkeltes oplevelse af den krænkelse, de har været udsat for. Det blev pointeret, at det er vigtigt at sætte problemet på dagsordenen, således at ofre for sexistisk hadtale ikke føler skam og fortier deres oplevelse af frygt for omverdenens reaktion. For debattører og journalister, som oplever at blive udsat for sexistisk hadtale, er det væsentligt, at arbejdsgiveren tager problemet alvorligt, og tager ansvar for medarbejderens trivsel.
For at mindske problemet, mente flere deltagere, at der er behov for kampagner, som sætter fokus på victim-blaming.

Internationalt samarbejde og samarbejde med internetaktører
Nødvendigheden af at samarbejde internationalt blev fremhævet af flere deltagere ved seminaret. Udover et bredt internationalt samarbejde, blev det også foreslået at øge det nordiske samarbejde, både hvad angår koordinering af forskning, men også i form af fælles nordiske kampagner og handlingsplaner for, hvordan problemet kan mindskes. Samarbejdet kan eksempelvis forankres i de nordiske lande og selvstyreområders ligestillingsafdelinger. Udover samarbejde på tværs af nationer, blev det også foreslået at etablere et statsligt samarbejde med netudbydere og hjemmesider som facebook. Her kan man blandt andet lade sig inspirere af Tyskland, hvor facebook i samarbejde med den tyske regering har arbejdet på at mindske racistiske hadytringer om flygtninge. Samtidig bør det undersøges, hvilke teknologiske muligheder der er for at håndtere online-abuse. I det hele taget, var der enighed om at "store spillere" på internettet med fordel kan forpligtes til at tage hånd om problemet.

Mediernes rolle
På seminaret blev det desuden diskuteret, hvilken rolle medierne bør spille. Det blev bl.a. fremhævet, at mediebranchen bør adressere problemet og regulere mediebrugeres onlineadfærd. Redaktører bør tage ansvar for at sætte fokus på emnet og dele viden om, hvilke konsekvenser sexistiske og hadefulde ytringer har for modtageren. Flere deltagere mente, at medierne spiller en afgørende rolle for at modvirke problemet.

Non-consensual pornography
Spørgsmålet om non-concensual pornography, også kaldet hævnporno, blev flere gange diskuteret på seminaret. Det blev af nogle deltagere foreslået, at man laver lovgivning, som

specifikt adresserer non-consensual pornography, da det var deltagernes opfattelse, at man på den måde bedre kan mindske problemet, end det er tilfældet med generel lovgivning på området. Herudover bør sociale medier og søgemaskiner mv. inddrages for at fjerne indhold, der er delt uden samtykke fra offeret.

Det blev desuden foreslået, at der bør oprettes en hotline, hvor ofre for non-consensual pornography kan henvende sig.

Modstrategier

Det blev på seminaret diskuteret, hvordan ofre for sexistisk hadtale kan agere, når de er udsat for sexistisk hadtale online. Det er særligt vanskeligt når der er tale om ikke-strafbare udtalelser, som ikke er egentlige trusler, men ikke desto mindre påvirker modtageren negativt. Deltagerene på seminaret pointerede dels, at mennesker, der hyppigt er ofre for krænkende, sexistiske kommentarer udvikler 'chikanekompetencer', som gør en i stand til at trusselvurdere forskellige typer af hadytringer og sexistiske kommentarer, hvilket kan være en måde at håndtere problemet for den enkelte. Udviklingen af chikanekompetencer modvirker dog ikke problemet. Det blev foreslået at oprette en hotline, hvor ofre kan ringe og få støtte og viden om sine rettigheder. Både Dansk Kvindesamfund og Stopp Hatprat *sp*arbejder desuden med at modvirke problemet med en kollektiv modstrategi, hvor mange medlemmer af samme facebookgruppe støtter hinanden i debatspor for at skabe en bedre tone i debatten og gøre det klart, at sexistiske kommentarer ikke tolereres.

Juridisk

På seminaret blev det som nævnt diskuteret, at køn på nuværende tidspunkt ikke er en juridisk beskyttelsesgrund i Norden i forhold til forbuddet mod hadforbrydelser. Det blev nævnt, at man kunne overveje, om køn burde indskrives som en beskyttelsesgrund. Det blev desuden pointeret, at kønnede hadytringer bør anmeldes og prøves juridisk, da der er behov for, at en sag kommer gennem det juridiske system, og på den måde kan danne præcedens for andre lignende sager. Ydermere blev det diskuteret, at en central juridisk udfordring i forhold til online hadytringer er, at det er vanskelligt at retsforfølge udbydere, som er underlagt en anden national lovgivning end den krænkede person, eksempelvis hvis intime billeder af en europæisk person lægges ud på en amerikansk hjemmeside. I den forbindelse blev det foreslået, at man med fordel kan arbejde med overstatslig lovgivning på området inspireret af internationale reguleringer af eksempelvis luftrum og sø.